

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการศึกษาในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาและการสอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม ในด้าน 1) การจัดสภาพแวดล้อม 2) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) สื่อการเรียนการสอน 4) การวัดและประเมินผล 5) บริการที่จัดให้แก่เด็กในศูนย์รับเลี้ยงเด็ก 6) ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์รับเลี้ยงเด็กกับผู้ปกครองและชุมชน และ 7) การบริหารและการนิเทศการศึกษา

ประชากรและตัวอย่างประชากร

1. ประชากร คือ ศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 14 ศูนย์ ปีการศึกษา 2538

2. ตัวอย่างประชากร คือ ศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 9 ศูนย์ ประกอบด้วยศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมสังกัดหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร	3	ศูนย์
กรมประชาสงเคราะห์	2	ศูนย์
อิสระ	4	ศูนย์

ผู้ให้ข้อมูลในศูนย์ฯที่เป็นตัวอย่างประชากรได้แก่ ผู้บริหาร 9 คน ครูผู้สอน 27 คน ผู้ปกครอง 45 คน และผู้นำศาสนา 2 คน รวมทั้งสิ้น 84 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนดำเนินการวิจัยมีดังนี้ คือ

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย หลักศาสนา และแนวทางปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอิสลาม

2. เก็บข้อมูลเบื้องต้นโดยการสัมภาษณ์และสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อนำข้อมูล มาประมวลเป็นกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต

3. สร้างเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตรวมทั้งสิ้น

5 ชุด คือ

3.1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร

3.2 แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน

3.3 แบบสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนา (เฉพาะศูนย์ที่จัดตั้งโดยกรรมการมัสยิด)

3.4 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง

3.5 แบบสังเกตสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการจัดการเรียนการสอนของครูใน ศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม

4. นำเครื่องมือที่ 5 ฉบับไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา ตรวจสอบแก้ไขในเรื่องความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

5. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตฉบับร่างที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับ ผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 5 คน ผู้นำศาสนา 1 คน ผู้ปกครอง 5 คน รวม 12 คน ในศูนย์ รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดนนทบุรีซึ่งไม่ใช่ประชากรในการวิจัยจำนวน 1 ศูนย์ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

6. ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้

6.1 นำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มอบให้ผู้นำทางศาสนา และผู้บริหารศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม เพื่อแจ้งให้ครูทราบ

6.2 สังเกตสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการจัดการเรียนการสอนของครูในศูนย์ รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม ศูนย์ละ 1 วัน ตลอดทั้งวันตั้งแต่ 7.00 น.-15.00 น.

6.3 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในแต่ละศูนย์ประมาณศูนย์ละ 9 คน รวมผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 84 คน ในการสัมภาษณ์แต่ละคนจะใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง และเมื่อยังไม่ได้ ข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ ผู้วิจัยได้นัดหมายเพื่อกลับไปสัมภาษณ์เพิ่มเติม

7. วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตมาวิเคราะห์ โดยจัดรวบรวมเรียบเรียงแยกคำตอบต่าง ๆ ให้เป็นหมวดหมู่และนำเสนอในรูปตารางประกอบ ความเรียง และในรูปการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

8. สรุปและนำเสนอผลการวิจัยและข้อมูลเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 สถานภาพทั่วไปของศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมจำนวน 9 ศูนย์ซึ่งจัดกลุ่มตามการแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามได้ดังนี้

1.1.1 ศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมากประกอบด้วยศูนย์ที่ 1, 2 และ 3 ศูนย์ที่ 1 และศูนย์ที่ 2 มีสัญลักษณ์ทางศาสนาอิสลามที่เป็นสภาพแวดล้อมอันมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กโดยอ้อม คือ มัสยิด กุโบร และอาคารสำหรับเรียนศาสนาในตอนเย็น โดยศูนย์ที่ 3 มีลักษณะที่แตกต่างจากศูนย์ที่ 1 และศูนย์ที่ 2 คือไม่มีสัญลักษณ์ทางด้านศาสนา แต่บริเวณที่ตั้งไม่ไกลจากมัสยิดเท่าใดนักสามารถ จัดกิจกรรมร่วมกับมัสยิดได้

1.1.2 ศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามปานกลางประกอบด้วยศูนย์ที่ 4, 5, 6 และ 7 ศูนย์ที่ 5, 6 และ 7 มีลักษณะที่สอดคล้อง คือ ลักษณะของศูนย์จะปรับจากบ้านมาเป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก ดังนั้น บ้านจึงไม่มีการแบ่งหรือจัดชั้นเรียนที่เป็นสัดส่วน และบ้านมักจะอยู่ในชุมชน ซึ่งมีการเดินทางที่สะดวก มีร้านค้า ร้านขายของเบ็ดเตล็ด กลุ่มชนส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชนเดียวกัน โดยศูนย์ที่ 7 มีชุมชนไทยพุทธอาศัยอยู่ร่วมกันบ้างเล็กน้อย ในขณะที่ศูนย์ที่ 4 มีลักษณะที่แตกต่างจากศูนย์ที่กล่าวมาแล้วคือ ลักษณะของศูนย์เป็นการใช้อาคารเรียนของโรงเรียนสอนศาสนาในตอนเย็นจัดเป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก ดังนั้นชุมชนของศูนย์ที่ 4 จึงเป็นชุมชนไทยมุสลิมล้วนๆ

1.1.3 ศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามน้อยประกอบด้วยศูนย์ที่ 8 และ 9 ศูนย์ที่ 8 และ 9 มีลักษณะอาคารที่สอดคล้องกันคือ เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว ไม่มีสัญลักษณ์ทางศาสนา ในขณะที่เดียวกันชุมชนรอบข้างของทั้งศูนย์ฯ ก็มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม ดังนั้น จึงมีการผสมผสานวัฒนธรรมให้เกิดการยอมรับในกันและกัน อย่างเช่น ผู้ปกครองไทยพุทธได้ส่งลูกเข้าเรียนในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมโดยคาดหวังเพียงให้ลูกได้มีโอกาสเรียนหนังสือเหมือนเพื่อน ๆ

1.2 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล

1.2.1 สถานภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ยกเว้นผู้นำทางศาสนาที่จะต้องเป็นเพศชายเท่านั้น ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 26-30 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี และมีวุฒิทางศาสนาในระดับพื้นฐาน (ฟัตตฺฮีน) สำหรับผู้นำทางศาสนามีระดับการศึกษาภาคบังคับคือชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีวุฒิการศึกษาทางศาสนาในระดับ 8-10 (ชานาวี) ซึ่งเป็นระดับสูงสุด

1.2.2 บทบาทของผู้ตอบแบบสอบถาม

- 1) ผู้บริหาร งานที่ผู้บริหารรับผิดชอบภายในศูนย์ส่วนใหญ่คืองานธุรการและการจัดการเรียนการสอน นอกจากนั้นผู้บริหารบางท่านยังมีหน้าที่เป็นกรรมการมัสยิดและเป็นທີ່ปรึกษาทางการศึกษาในชุมชนไทยมุสลิม ผู้บริหารทั้งหมดมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยโดยการเข้ารับการอบรม และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาปฐมวัยไม่เกิน 1 ปี
- 2) ผู้สอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการเป็นครูแต่เคยเข้ารับการอบรมและดูงานเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย
- 3) ผู้ปกครอง ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นพ่อแม่ และมีอาชีพรับจ้าง

2. ประเภทและระบบการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม

2.1 ประเภทของศูนย์รับเลี้ยงเด็ก แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) ศูนย์รับเลี้ยงเด็กที่จัดการศึกษาและสอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมาก จำนวน 3 ศูนย์ 2) ศูนย์รับเลี้ยงเด็กที่จัดการศึกษาและสอดแทรกความเชื่อทางศาสนาปานกลาง จำนวน 4 ศูนย์ และ 3) ศูนย์รับเลี้ยงเด็กที่จัดการศึกษาและสอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามน้อย จำนวน 2 ศูนย์

2.2 ระบบการจัดการศึกษา จัดเป็น 2 ระบบ คือ ศูนย์รับเลี้ยงเด็กที่จัดระบบโรงเรียนจำนวน 7 ศูนย์ และศูนย์รับเลี้ยงเด็กที่จัดระบบกึ่งบ้านกึ่งโรงเรียนจำนวน 2 ศูนย์ โดยศูนย์ที่จัดระบบกึ่งบ้านกึ่งโรงเรียนมีระดับความเคร่งครัดในการสอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามจะอยู่ในระดับปานกลางทั้งสิ้น

3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

3.1 ลักษณะและสภาพแวดล้อมทั่วไปของศูนย์ฯ ศูนย์ฯส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชุมชนมุสลิม ใกล้มัสยิด และแหล่งอำนวยความสะดวกต่างๆภายในศูนย์ฯ มีสนามเด็กเล่นและเครื่องเล่นสนาม ตลอดจนมีห้องน้ำ-ห้องส้วมเพียงพอกับจำนวนเด็ก เฉพาะศูนย์ฯที่สอดแทรกความ

เชื่อทางศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดจะมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติตามหลักคำสอน เช่น จัดที่นั่งบริเวณกึ่งอกน้ำในการอาบน้ำละหมาด

3.2 บรรยากาศของการจัดการเรียนการสอน ศูนย์ฯที่สวดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมากจะมีบรรยากาศของการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับศูนย์ฯที่สวดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามปานกลาง ในเรื่องของการใช้คำพูดที่ไพเราะนุ่มนวล มีการปฏิบัติที่เป็นกันเอง สนุกสนาน และนำความศรัทธาทางศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหา และส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ส่วนศูนย์ฯที่สวดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามน้อย ครูทำหน้าที่เป็นผู้สอนเด็กโดยให้เด็กปฏิบัติตาม โดยที่เด็กต้องนั่งทำงานที่ได้รับมอบหมายเป็นเวลานาน

3.3 การจัดการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน ศูนย์ทั้ง 3 ประเภทมีการจัดที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดกล่าวคือ ศูนย์ฯที่สวดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมากจะมีนโยบายและวิธีการดำเนินงานตลอดจนการจัดการเรียนการสอนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานทางศาสนาอย่างเคร่งครัดส่วนเนื้อหาสาระพื้นฐานทางการศึกษาบูรณาการหลักศาสนาเข้ามาทุกวิชา ศูนย์ฯที่สวดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามปานกลางมีนโยบายการจัดการเรียนการสอนโดยยึดพื้นฐานทางศาสนาเฉพาะประเด็นที่สำคัญ มีการบูรณาการหลักศาสนาในหลักสูตรและการเรียนการสอน และในขณะเดียวกันก็มีการเน้นเนื้อหาสาระพื้นฐานทางการศึกษาด้วย บางวิชา ส่วนที่ศูนย์ฯที่สวดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามน้อยยึดเนื้อหาสาระพื้นฐานเป็นหลัก บูรณาการหลักทางศาสนาเข้ามาบ้างไม่มากนักในบางกิจกรรม

3.4 พฤติกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียนแต่ละศูนย์ฯ มีบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1) ศูนย์ฯสวดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมาก ครูสอนสาระทางศาสนาให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ศรัทธา และตระหนักจนสามารถปฏิบัติด้วยตัวเอง

2) ศูนย์ฯที่สวดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามปานกลาง ครูสอนสาระทางศาสนาให้เด็กเกิดการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้ใช้วิธีการที่สร้างความศรัทธาให้เกิดในตัวเด็ก

3) ศูนย์ฯที่สวดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามน้อย ครูสอนสาระเนื้อหาทางการศึกษาโดยการให้ทำแบบฝึกหัด มีการสวดแทรกหลักศาสนาบ้างเล็กน้อยในบางกิจกรรมโดยการท่องจำ

4. หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

4.1 หลักสูตร ในศูนย์ฯรับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมแต่ละประเภทมีความแตกต่างตามระดับความเคร่งครัดทางศาสนาอิสลาม กล่าวคือ ศูนย์ฯที่สวดแทรกความเชื่อทางศาสนาอย่างเคร่งครัดจะบูรณาการเนื้อหาทางศาสนาในวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์อย่างสม่ำเสมอ

เสมอทุกเรื่อง ศูนย์ที่สอดแทรกทางศาสนาปานกลางบูรณาการเนื้อหาทางศาสนาในวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ในบางเรื่อง และศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาน้อยมีการไม่บูรณาการเนื้อหาทางศาสนาในวิชาที่เรียน

4.2 การจัดการเรียนการสอน แต่ละศูนย์มีลักษณะสอดคล้องกันในเรื่องการกล่าวถ้อยคำตามทศวรรษความเชื่อทางศาสนา การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย สาระพื้นฐานทางการศึกษา การเน้นวิธีการสอนแบบบรรยายและ การทำแบบฝึกหัด การจัดภาพที่สัมพันธ์กับศาสนา และการจัดสถานที่ประกอบอาหาร สนามเด็กเล่นและเครื่องเล่นสนาม แต่ลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดของศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาเคร่งครัดมาก คือ ด้านโครงการสอนระยะยาว แผนการสอน วิธีสอนที่เน้นให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง และการจัดสถานที่สำหรับปฏิบัติตามหลักศาสนา

5. สื่อการเรียนการสอน ประกอบด้วยสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อในการจัดสภาพแวดล้อม โดยศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมากมีการใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย สื่อประกอบบทเรียนที่สัมพันธ์กับศาสนา สื่อประกอบการสอนของครูและสื่อประกอบการเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาปานกลาง ส่วนศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาน้อยไม่ใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากการเขียนบนกระดานดำเป็นประจำทุกวัน ด้านสื่อในการจัดสภาพแวดล้อม ศูนย์ทั้ง 3 ประเภทมีการใช้สื่อสอดคล้องกัน แต่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สำหรับการปฏิบัติตามหลักศาสนา ศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมากจะจัดและให้เด็กได้ใช้เป็นประจำตามตารางกิจกรรมประจำวัน

6. การวัดและการประเมินผล ศูนย์ทั้ง 3 ประเภทเลือกใช้วิธีประเมินโดยยึดหลักคือลักษณะของเนื้อหาวิชาเป็นหลัก เนื้อหาสาระที่มีเพียงเนื้อหาใช้การวัดและการประเมินผลด้วยการซักถามและใช้แบบทดสอบ แต่ถ้าเนื้อหามีการปฏิบัติด้วยใช้วิธีการสังเกตและตรวจผลงาน

7. การจัดบริการให้แก่เด็กในศูนย์ฯ

ศูนย์ทั้ง 3 ประเภทมีการจัดบริการที่เหมือนกันคือ การจัดการทางด้านอาหารกลางวัน และโครงการตรวจสุขภาพ ส่วนการจัดบริการที่ต่างกัน คือ การจัดบริการด้านอาหารว่าง และบริการรถรับ-ส่ง

8. ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กับผู้ปกครองและชุมชน

ศูนย์ทั้ง 3 ประเภท มีความเห็นสอดคล้องกันในด้านนโยบายการให้ข่าวสารกับผู้ปกครองและการมีส่วนร่วมของชุมชนในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม ด้านที่แตกต่างกันคือ ศูนย์ที่มีการสอดแทรกความเชื่อทางศาสนาเคร่งครัดมากมีการวางแผน และกำหนดโครงการในการติดต่อสื่อสารระหว่างศูนย์กับผู้ปกครองและชุมชน ด้านการปฐมนิเทศเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครองและการมีส่วนร่วมของศูนย์กับชุมชน ขณะที่ศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาปานกลางและศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาน้อยไม่ได้มีการดำเนินดังกล่าว

9. การบริหารและการนิเทศ ในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันคือ

9.1 การบริหาร ศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอย่างเคร่งครัดมากจะมีปรัชญาและนโยบายตลอดจนการจัดการภายในศูนย์ โดยศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม เพื่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมุสลิมที่ดี เป็นสมาชิกที่สังคมต้องการ ส่วนศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาปานกลางจะมีการศึกษานโยบายของรัฐและนำหลักการทางศาสนาบางประเด็นในการดำเนินการภายในศูนย์ เพื่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมุสลิมที่ดี และศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามน้อยจะมีการศึกษานโยบายของรัฐและสอดแทรกหลักการทางศาสนาบางส่วนในการดำเนินการภายในศูนย์

9.2 การนิเทศ ศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมทั้ง 3 ประเภทจะมีการจัดการนิเทศครูผู้สอนเพื่อเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จ ให้ความอบอุ่นใจแก่ครูในเรื่องการช่วยเหลือ โดยเน้นการนิเทศแบบไม่เป็นทางการบ้าง และเป็นทางการบ้างเมื่อแผนการสอนมีปัญหาโดยให้ครูผู้สอนโดยให้ครูผู้สอนสอนให้ดู นอกจากนั้นยังมีการพาครูไปดูการสอนตามโรงเรียนต่างๆ

10. สรุปภาพรวมของการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กไทยมุสลิม

ศูนย์ทั้ง 3 ประเภท มีลักษณะการจัดที่แตกต่างกัน คือ ศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมากจะจัดการศึกษาโดยมีหลักการทางศาสนาเป็นพื้นฐานและบูรณาการให้กลมกลืนกับการสอนสาระพื้นฐานทางการศึกษาซึ่งมักจัดสอนเป็นรายวิชา ศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามปานกลางใช้หลักการทางศาสนาเป็นพื้นฐานโดยนำสาระพื้นฐานทางการศึกษาแบบรายวิชามาประกอบในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย สำหรับศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามน้อยจัดการศึกษาโดยยึดสาระพื้นฐานทางการศึกษาแบบรายวิชาเป็นหลักและสอดแทรกแนวคิดและความเชื่อทางศาสนาบ้างเล็กน้อย

อภิปรายผล

ผู้บริหาร

สถานภาพของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม ผู้วิจัยพบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและมักเป็นผู้สอนด้วย ศูนย์ฯที่ผู้ชายเป็นผู้บริหารจะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารเพียงอย่างเดียว โดยติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการและหน่วยงานที่จะให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาศูนย์ด้านต่างๆ ข้อสังเกตที่พบก่อนเก็บข้อมูลในการวิจัยเมื่อผู้วิจัยติดต่อเพื่อเก็บข้อมูลนั้น ผู้บริหารที่เป็นผู้หญิงจะขอให้คำตอบในวันถัดมาเพื่อปรึกษากับคณะกรรมการหรือสามีของผู้บริหารเนื่องมาจากอิสลามให้อำนาจผู้ชายในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย ในด้านการบริหารแม้ผู้บริหารทั้งหมดจะมีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกันคือเพื่อพัฒนาเด็กมุสลิมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือตั้งมั่นอยู่ในอิสลาม แต่สภาพจริงที่ปรากฏในแต่ละศูนย์ฯ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้ 3 ลักษณะคือ ศูนย์ฯที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมาก ศูนย์ฯที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาอิสลามปานกลาง และศูนย์ฯที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาอิสลามน้อย จะนำหลักการทางศาสนามาบูรณาการกับสาระพื้นฐานทางการศึกษาในระดับที่แตกต่างกันไป ซึ่งข้อจำกัดนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับศูนย์ฯหรือสถานศึกษาสำหรับเด็กทั่วไปคือ ความต้องการของผู้ปกครองในการเตรียมบุตรหลานเพื่อเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าวมีการคัดเลือกเด็กโดยการทดสอบด้วยแบบทดสอบทางสติปัญญา หรือแม้แต่โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครที่ใช้การคัดเลือกเด็กด้วยแบบทดสอบเช่นกัน ทำให้เกิดผลกระทบคือศูนย์ฯที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาเคร่งครัดมากจะมีการลาออกของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 สูง ในด้านการจัดสภาพแวดล้อมสังเกตได้ว่าจะมีความสอดคล้องกับหลักการอิสลามเพื่อให้เด็กเกิดการปฏิบัติที่จะต้องทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย เช่น ส่วนที่มีเฉพาะส่วนนั้น ที่นั่งบริเวณกึ่งอกหน้า พรหมที่เด็กสามารถนำมาปูและจัดสถานที่ได้เอง การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนของศูนย์ฯแต่ละศูนย์ฯจะขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ใช้ ดังนั้น จึงอาจมีความคิดที่แตกต่างกันดังเช่นที่ผู้วิจัยพบในขณะเก็บข้อมูล เช่น ครูผู้สอนในบางศูนย์ฯอาจหลีกเลี่ยงการจัดกิจกรรมบางประเภทอันเนื่องมาจากการป้องกันการเข้าใจผิดของเด็กในความสามารถของตนเองที่จะปั้นหรือสร้างสิ่งที่มีชีวิตซึ่งถือเป็นภาคีต่อพระผู้เป็นเจ้า หรือการเล่านิทานด้วยเรื่องเพื่อฝันไม่เป็นความจริง ตลอดจนความจำกัดในการเล่นดนตรีหรือใช้เครื่องดนตรีเพื่อความสนุกสนาน

ส่วนในด้านบริการที่จัดให้แก่เด็กในศูนย์รับเลี้ยงเด็กจะมีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักการทางศาสนาโดยเฉพาะคนที่เกี่ยวข้องจะต้องเป็นมุสลิม เพราะแม่ครัวของทุกศูนย์ฯจะเป็นผู้จัดซื้อโดยซื้อจากร้านที่เป็นมุสลิม เมื่อนำมาประกอบอาหารจะต้องกล่าวถ้อยคำและมีวิธีในการประกอบอาหาร เพื่อให้การประกอบอาหารนั้นเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตไม่ใช่เพื่อสนองต่อความอยากหรือความต้องการ บริการรถรับ-ส่งนักเรียนทั้งที่เป็นของศูนย์ฯจัดบริการให้และการ

เดินทางร่วมกับผู้ปกครองของเด็กในศูนย์ก็จะมีลักษณะเฉพาะที่สอนเด็กอยู่ตลอดเวลา โดยบางศูนย์อาจให้ท่องคฺอาหฺที่ศูนย์ก่อนขึ้นรถและคฺอาหฺก่อนลงรถพร้อมกันและมีบางศูนย์จะให้คฺอาหฺก่อนขึ้นรถตอนเย็น และในตอนเช้าเมื่อมาถึงศูนย์ให้เด็กคฺอาหฺก่อนลงรถ ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนเป็นอย่างมากจะเห็นได้จากการจัดการศึกษาและดำเนินการในศูนย์ที่ผู้บริหารเป็นกรรมการมัสญิดหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานทางศาสนาจะมีการสอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามที่เห็นได้ชัด

ครูผู้สอน

ครูผู้สอนเกือบทั้งหมดเป็นผู้หญิงมีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป เป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานน้อย พบว่าบางคนมีประสบการณ์ทำงานที่ไม่ใช่การสอน มีความรู้สึกอึดอัดในการทำงานที่จะต้องปฏิบัติตามบางอย่างที่จะต้องขัดกับคำสอนทางศาสนา เมื่อมาทำงานที่ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก แม้ว่าจะเป็นงานที่หนักและเหนื่อยแต่ก็มีความสุขใจมากกว่างานที่ผ่านมา เพราะได้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กและได้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามต่อมาเมื่อมีศูนย์รับเลี้ยงเด็กชุมชนไทยมุสลิมมากขึ้น ครูผู้สอนที่รักงานสอนจึงมีทางเลือกมากขึ้น โดยสามารถเลือกศูนย์ที่อยู่ใกล้บ้านของตนเอง ดังนั้น จึงมีการสลับสับเปลี่ยนที่ทำงานของครูผู้สอน ครูส่วนใหญ่ไม่มีพื้นความรู้ทางการศึกษาปฐมวัยแต่ได้รับการอบรมเพิ่มเติมในเรื่องการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมสำหรับเด็ก ครูผู้สอนบางคนมีความต้องการที่จะพัฒนาการสอนของตนเองและมีความปรารถนาที่จะศึกษาเพิ่มเติมในโครงการอบรมครูประจำการ (กศ.บป.) ในสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ลักษณะของครูผู้สอนที่มีความรู้ทางศาสนา ระดับอิมดาอฺอี มุตาวาซึเตาะหฺ หรือซานาวี จะมีความแตกต่างจากครูที่ความรู้ทางศาสนา ระดับพัตตูอินในเรื่องของการสอนศาสนา ผู้วิจัยพบว่าผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาที่สูงจะสอนเด็กด้วยความนุ่มนวล และมีการอธิบายเนื้อหาสาระที่เข้าใจง่ายมากกว่าผู้ที่จบในระดับพัตตูอิน

เด็ก

เด็กในศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมากจะมีบุคลิกที่ปรากฏเด่นชัดในเรื่องการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามโดยไม่ต้องมีการควบคุมจากครูและมีพฤติกรรมสนุกสนานร่าเริงแต่ไม่ส่งเสียงดังโวยวาย มีความกล้าแสดงออกด้วยการเข้ามาทักทายตามวัฒนธรรมอิสลามคือการสลามเมื่อได้รับการแนะนำว่าผู้วิจัยเป็นไทยพุทธก็จะเปลี่ยนการแสดงออกเป็นการไหว้ เพราะอิสลามไม่ห้ามในเรื่องการแสดงท่าทางในการทักทาย แต่อิสลามไม่อนุญาตให้มีการกราบ แม้แต่การกราบพ่อแม่ ดังนั้นกิจกรรมวันพ่อวันแม่ในศูนย์รับเลี้ยงเด็กชุมชนไทยมุสลิมที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาเคร่งครัดมา และปานกลางจะไม่จัดกิจกรรมในวันเหล่านี้ แต่ศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามน้อย เช่น ศูนย์ที่ 9 มีการจัดกิจกรรมดังกล่าวโดยมีสาเหตุเนื่องมาจากเด็กและคนในชุมชนนี้มีทั้งไทยมุสลิมและ

ไทยพุทธซึ่งศูนย์จะต้องตอบสนองโดยการจัดการศึกษาให้รองรับวัฒนธรรมของทั้งสองฝ่าย ลักษณะเด่นที่ปรากฏในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมคือ การปฏิบัติโดยรู้ถึงเหตุผลและที่มาของการปฏิบัติ นั้น เช่น การบอกชื่อภาษาอาหรับของตนได้ตลอดจนบอกเหตุผลว่ามุสลิมทุกคนจะต้องมีชื่อเป็นภาษาอาหรับเพื่อจะได้มีการบันทึกความดีและสะสมไว้ไปพบกับ พระอัลลอฮ์ (ชบ.) ในวันกียามะหุ (วันอาสาน)

ผู้ปกครอง

สถานภาพของผู้ปกครองส่วนใหญ่จะเป็นแม่ที่มีหน้าที่รับส่งบุตรหลานซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม่มียุทธศาสตร์ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แต่ผู้ปกครองก็ยังมีความต้องการให้ลูกมีการศึกษาที่เท่าเทียมเด็กในชุมชนอื่นจึงปรารถนาที่จะส่งลูกเข้าเรียนโรงเรียนอนุบาล ดังนั้นเมื่อมีทางเลือกผู้ปกครองจึงเลือกสถานที่ที่จะอบรมสั่งสอนเด็กให้ได้ทั้งความรู้ทางศาสนาและทางสามัญจึงเกิดความรู้สึกพึงพอใจที่มีการจัดศูนย์รับเลี้ยงเด็กในลักษณะเช่นนี้ แต่มีข้อสังเกตที่เห็นได้ชัดในเรื่องของบทบาทผู้ปกครองที่มีบุตรหลานในศูนย์รับเลี้ยงเด็กทั้ง 3 ลักษณะ จะมีการแสดงออกที่แตกต่างกันในเรื่องการแต่งกายโดยผู้ปกครองของเด็กในศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามเคร่งครัดมากและปานกลางจะแต่งกายด้วยอิญาบ มีกิริยาท่าทางเรียบร้อยการพูดจาไพเราะ แต่ศูนย์ที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามน้อยจะแสดงพฤติกรรมและการแต่งกายโดยไม่ตระหนักถึงหลักการทางศาสนา เช่น การแต่งกายด้วยชุดที่ไม่สุภาพและการพูดจาเสียงดัง เป็นต้น

ผลที่ได้จากการวิจัยมีข้อค้นพบเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยต้องการกล่าวถึงดังต่อไปนี้

1. วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ให้สาระและเนื้อหาโดยการจัดกิจกรรม เช่น เล่านิทาน ทดลองให้เห็นจริงในการสร้างความรู้สึกศรัทธา ขณะเดียวกันให้มีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับความรู้สึกศรัทธานั้น จะมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามของเด็กด้วยจิตสำนึกของตนเองแม้ไม่มีผู้ใหญ่หรือครูอยู่ในบริเวณนั้น เช่น การนั่งคิมหน้าทุกครั้งแม้ไม่มีเก้าอี้ การหยุดพูดเมื่อได้ยินเสียงการอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน
2. ความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งประกอบด้วยความคิดกว้างไกลและความสามารถในการประสานงานของผู้นำศาสนา กรรมการมัสยิดและความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนไทยมุสลิม ประกอบกับความมั่นคงในศาสนบัญญัติตามหลักศาสนาจะมีผลต่อการปฏิบัติโดยเฉพาะการบริจาคทาน และการเผยแพร่ศาสนาด้วยการสร้างโรงเรียนสอนศาสนา หรือสถานรับเลี้ยงเด็กในการหล่อหลอมวัฒนธรรมอิสลามให้แก่คนรุ่นใหม่ การมอบทุนการศึกษาแก่เด็กยากจน จึงกล่าวได้ว่าความเข้มแข็งของชุมชน และความศรัทธาต่อหลักการอิสลามจะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนในชุมชนไทยมุสลิมให้เป็นมุสลิมที่ดีและมั่นคงในวัฒนธรรมอิสลาม

3. คุณสมบัติของนักการศึกษาปฐมวัยที่มีความสำคัญต่อการหล่อหลอมวัฒนธรรมอิสลามในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมที่ผู้วิจัยพบจากการสังเกตคือ ระดับวุฒิทางด้านศาสนา ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาทางศาสนาสูง จะมีวิธีการสอนด้วยคำพูดที่ไพเราะ นุ่มนวลและมีความละเอียดในขณะสอนการปฏิบัติ ดังนั้น พฤติกรรมที่ปรากฏของเด็กจึงมีความนุ่มนวลและเรียบร้อย ในขณะที่เดียวกันเด็กมีความกล้าในการแสดงความคิดเห็นและมีความเป็นตัวของตัวเอง เช่น ความสามารถในการอธิบายเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมอิสลามที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้ เช่น ความหมาย ชื่ออาหารของตนเอง

4. ปัจจัยที่ส่งผลทางลบต่อการจัดการศึกษาในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม คือ ระบบการสอบคัดเลือกเด็กเพื่อเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งทำให้ผู้ปกครองเกิดความกังวลในการหาโรงเรียนให้ลูก เมื่อลูกอ่านออกเขียนได้เล็กน้อยแม้แต่ผู้ปกครองที่มีความรู้และมีความต้องการที่จะให้ลูกเรียนศาสนายังเกิดความลังเลในการตัดสินใจที่จะให้ลูกเรียนต่อไป หรือออกไปเรียนที่อื่นและค่อยเรียนศาสนาเวลาเย็น

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การจัดการศึกษาในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมบรรลุเป้าหมายและดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกันในการดำเนินการไม่ให้เกิดปัญหาต่างๆ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังนี้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร และกรมประชาสงเคราะห์

1. ควรจัดสัมมนาผู้บริหารเพื่อเสนอแนะและหารูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สอดคล้องความเชื่อทางศาสนาอิสลาม โดยความร่วมมือระหว่างนักการศึกษาปฐมวัยและนักวิชาการทางศาสนาอิสลาม และอบรมผู้สอนในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมให้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกให้มีบรรยากาศของการค้นพบด้วยตนเองที่ไม่ขัดกับหลักศาสนา วิธีการสอนที่ให้เด็กเกิดจิตสำนึกในการปฏิบัติ การใช้แผนและการผลิตสื่อ รวมทั้งการประเมินผลที่เหมาะสมสำหรับเด็ก โดยดำเนินการฝึกอบรมในเชิงปฏิบัติการมากกว่าทฤษฎี ดังนั้น ทุกเรื่องที่อบรมควรให้เห็นตัวอย่างการปฏิบัติหรือการนำไปใช้เวลาที่ใช้อบรมก็ควรเหมาะสมกับเนื้อหา และไม่ควรจัดอบรมหลายครั้งในเรื่องเดียวกัน

2. ควรให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณสนับสนุนให้สอดคล้องกับค่าครองชีพ
3. ควรเพิ่มหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกครูผู้สอน โดยในแต่ละศูนย์ควรมีครูผู้สอน เอกสารศึกษาปฐมวัยอย่างน้อย 1 คน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ครูผู้สอนที่มีประสิทธิภาพด้านวิชาการซึ่งตั้งอยู่บนหลักการศาสนาและวิชาชีพครูโดยตรงเพื่อเป็นหลักในการสอนให้ได้ผล
4. สถาบันทางการศึกษาควรจัดหรือร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ผู้สอนในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการพัฒนารูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาสำหรับเด็กปฐมวัยในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม
2. ควรมีการสร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาอิสลามในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม